

Márton Áront ma is szentként tisztelik egész Erdélyben

Harminc éve annak, hogy – hosszan tartó szenvedések után – elhunyt a 20. századi Erdély legnagyobb egyházfője, akit már életében legenda övezett. Nem is alaptalanul.

A püspök – mint közismert – egyszerű földműves székely családban született Csíkszentdomokoson 1896-ban. A tehetséges gyermeket szülei az elemi elvégzése után, 1910-ben beírták a csíkszeredai római katolikus főgimnáziumba (ma ez az intézmény Márton Áron nevét viseli), majd 1915-ben Gyulafehérváron a kisszemináriumban érettségizett le. Ezt követően önként jelentkezett harctéri szolgálatra, majd 1920-ban visszament a gyulafehérvári teológiára, és négy év múltán pappá szentelték.

A népszerű püspök

Az egyházi ranglétrán gyorsan emelkedett fölfelé: 1932-ben már a püspök titkára, majd Majláth Gusztáv Károly pár hónappal később a Kolozsváron tanuló magyar katolikus egyetemi és főiskolai ifjúság lelkipásztorává nevezte ki. Ezt követően hamarosan az erdélyi magyar társadalomszervezés egyik legjelentősebb alakjává vált. (Részben ez lehet az oka annak, hogy a román titkosszolgálat, a Sziguranca igen korán fölfigyelt rá, mint „veszélyes magyar irredentára”, a '30-as évek vége felé már szorososan figyelték minden lépését.)

Amikor 1938. december 24-én XI. Pius pápa kinevezte a gyulafehérvári egyházmegye új püspökévé, a 42 éves kolozsvári plébános, kolozs-dobokai főesperes már szinte mindenki által nagyra becsült, népszerű, és tekintélyes személyiség volt. A második bécsi döntés után úgy döntött, hogy nem hagyja el az ősi püspöki székhelyet. Az ezt követő négy évben a román uralom alatt maradt dél-erdélyi magyarság védelmezőjének (és szellemi vezetőjének) számított. Erkölcsi nagyságát mi sem mutatja jobban, mint hogy nem csak a magyarság üldözése miatt tiltakozott, hanem 1944 májusában a kolozsvári Szent Mihály templomban tartott beszédében elítélte a zsidók deportálását is.

Tekintélye 1945 után tovább nőtt, nem véletlen, hogy a kommunisták-vezette Magyar Népi Szövetség politikájával szembe forduló körök őt tekintették vezetőjüknek. 1946 tavaszán több társával együtt memorandumban tiltakozott amiatt, hogy a „békecsináló nagyhatalmak” – Erdély magyarságának megkérdezése nélkül – ismét vissza akarják állítani a trianoni magyar–román határt. (Tiltakozásuknak ugyan semmi eredménye nem volt, ám ezért a letartóztatása után „hazaárulás” vádjával állították katonai bíróság elé.)

A kommunisták közellensége

1948-ban, amikor a román kommunisták is meghirdették a „klerikális reakció” elleni harcot, az egyházi ellenállás legfontosabb személyiségévé vált. Határozottan kiállt egyháza függetlensége mellett – nem csoda, hogy a kommunista hatalom szemében szinte első számú közellenségnek számított. 1949-ben még részt vehetett a csíksomlyói búcsún, (ekkor tartották meg a kommunista éra utolsó körmenetét), majd rövid időn belül letartóztatták. 1951-ben egy koncepció perben több társával együtt életfogytiglani börtönbüntetésre ítélték. (Nyugaton ekkor terjedt el a halálhíre.) 1955 elején az államelnök, Petru Groza közbenjárására fölfüggesztették a büntetését. A pártvezetés ezt hamarosan megbánta, ugyanis kiszabadulván ott folytatta tevékenységét, ahol korábban abbahagyta. Bérma-körútján a hívek tódultak hozzá, intézkedéseinek köszönhetően pedig a „papi békemozgalom” kártyavárként omlott össze (és nem is lehetett újjáalakítani később sem). Mivel nem tudtak mit kezdeni vele, 1957

tavasznán háziőrizetbe helyezték (a börtönbe nem akarták visszavinni – féltek attól, hogy mártírt csinálnak az egyébként is roppant tekintélyes és népszerű püspökből), ahonnan csak 1967-ben szabadult. Bár egy évtizedig nem hagyhatta el a püspöki palota épületét, tekintélye akkora volt, hogy még ilyen körülmények között is el tudta kormányozni az egyházmegyét.

A szabadulása után hamarosan kijuthatott a Vatikánba, de ekkor már – legalábbis ami az egészségi állapotát illeti – sajnos nem volt a régi, ugyanis a hatévnnyi szenvedés a börtönben igen megviselte. A 75. évét 1971-ben betöltő püspök egyre többet betegeskedett, míg végül 1980 tavasznán lemondott a püspöki tisztségéről. Fél évvel később, éppen szeptember 29-én, a gyulafehérvári egyházmegye és a székesegyház búcsúnapján végleg itt hagyta e földi világot.

A temetés demonstráció lett

Két nap múlva II. János Pál pápa a Szent Péter téren egybeseregülő sok ezer zarándok előtt személyesen jelentette be Márton Áron halálát a világnak. (A hírt a Vatikáni Rádió mellett a Szabad Európa Rádió magyar és román nyelvű adásai is közölték.) Az október 4-i temetésre számos országból érkeztek papok: ott volt a szabadkai és az eszéki püspök, a magyar katolikus egyházat Lékai László esztergomi bíboros képviselte, (aki a gyászmisét is pontifikálta). A hazai egyházak mind elküldték képviselőiket (egyébként mintegy 500 pap vett részt a püspök búcsúztatásán), akárcsak az Egyházügyi Hivatal – és „természetesen” jelen voltak a Securitate emberei is: a szertartás szinte minden mozzanatát hangszalagra vették és filmezték.

A tömegben ott volt a magyar kisebbség több ismert személyisége is, köztük Takács Lajos, a Bolyai Egyetem utolsó rektora és Kányádi Sándor költő is. (Fazekas János, az RKP legszűkebb párt-grémiumának tagja, belkereskedelmi miniszter koszorút küldött – ez lett később az egyik indoka a felmentésének.)

A gyulafehérvári püspök temetésével kapcsolatos hivatalos román magatartás „a felszínen maximális tartózkodásban nyilvánult meg, amit a sajtóembargó és a lefokozott szintű hivatalos részvétel demonstrált. A magyar főszerkesztőket az illetékes szervek leintették, amikor nekrológ jellegű írások, személyes hangvétellű megemlékezések publikálásának engedélyezéséért folyamodtak.” – jelentette Rajnai Sándor bukaresti nagykövet 1980. október 9-én Puja Frigyes külügyminiszternek. Mivel az „illetékes szervek” tartottak attól, hogy politikai demonstráció jellege is lesz a temetésnek (akkora magyar tömeg az 1949-es csíksomlyói búcsú óta nem sereglett egybe), minden úton-módon akadályozni igyekeztek a hívek odautazását. Ennek ellenére a székesegyház zsúfolásig megtelt, és környékét mintegy három-négyezer gyászoló árasztotta el, fegyelmezett, az alkalomhoz illő magatartást tanúsítva. (Rajnai azt is megjegyezte a fenti jelentésében, hogy „két mozzanat keltett feltűnést: még a templomban egy fiatalember a szertartás előtt a koporsóba helyezett egy magyar nemzeti színű jelvényt, valamint a ravatalról a kriptába vitt koporsóra alig észrevehető magyar nemzeti kokárdát tűztek.”)

A román nacionál-kommunista hatóságok még halála után is tartottak tőle, amit mi sem mutat jobban, mint az, hogy 1989 februárjában nem engedték megtartani a püspökké szentelésének ötvenedik évfordulójáról megemlékező ünnepi misét.

Márton Áront már ma is szentként tisztelik az őt ismerő, hívő magyarok szerte a nagyvilágban – bár szentté avatása még mindig csak folyamatban van.

A román diktatúra a halottól is félt

Márton Áron gyulafehérvári püspök elhunytja széles visszhangot keltett a konzuli kerület magyar nemzetiségű – és nem csak katolikus vallású – lakossága körében. (...)A

megemlékezések szerint személyét nagy tisztelet övezte, sorsát azonosították a magyar nemzetiség elmúlt 40 évének sorsával. Még életében szinte legendákat költöttek mártíromságáról, börtönévi szenvedéseiről, emberi méltóságáról és nagyságáról. Általános vélemény szerint halálával egy nagy nemzedék utolsó, kiemelkedő személyisége távozott az élők sorából, olyan nemzedék, amelyet többek között Kós Károly egyénisége jellemzett.

A vallási vezető halálával kapcsolatos széleskörű részvét felkeltette a hivatalos román szervek figyelmét is. Informátoraink szerint a román szervek attól tartottak, hogy a temetés alkalmat ad az egyébként is háttérbe szorított katolikus vallású, illetőleg [magyar] nemzetiségű tömegnek, hogy elégedetlenségüket ez alkalommal tömeges méretekben kinyilvánítsák. Ennek érdekében az illetékes román szervek több ismert személyiséget távolmaradásra szólítottak fel. Jellemző, hogy az elhunyt püspök szülőfaluja több száz lakosának a gyászszerteráson való részvételét azzal akadályozták meg, hogy az előre megrendelt autóbuszok igénybevételét az utolsó pillanatban – a benzinhiányra való hivatkozással – nem tették lehetővé. Ugyancsak ezt a célt szolgálta az a tény is, hogy a román sajtó nem emlékezett meg a vallási vezető elhalálozásáról, illetőleg temetéséről.

Részletek Szepesi István főkonzul 1980. október 10-i jelentéséből